

een familievoorstelling
op locatie voor gelovige &
ongelovige kinderen (8+)

*bedankt voor het
broeie, maar waar
ik eigenlijk om
gevraagd had, was
een hondje*

Lesbrief

Een productie van Hoge Fronten / Lieke Benders
in coproductie met Cultura Nova

HOGЕ FRONTEN

BEELDEND THEATER
LIEKE BENDERS

www.hogefronten.nl

Beste leerkracht,

Voor u ligt een lesbrief. Deze hoort bij de voorstelling “Rotgod” van theatergroep Hoge Fronten/Lieke Benders.

De lesbrief is bedoeld ter voorbereiding op en ter verwerking van de voorstelling. Hij bestaat uit vier delen:

1. Een introductie op de voorstelling
2. Informatie over Hoge Fronten/Lieke Benders
3. Lessuggesties rond elementen uit de voorstelling: God, het huis van God, rituelen, wonderverhalen en vriendschap
4. Achtergrondinformatie bij lessuggesties 4 en 7

U kunt lesideeën voorafgaand aan de voorstelling inzetten, maar ook achteraf gebruiken, ter verwerking van de productie.

1. Over de voorstelling

In de voorstelling “Rotgod” brengen de vrienden Mike en Gert - de ene een durfal, de ander een allesweter - een vermetel plan ten uitvoer: ze besluiten samen een kerk binnen te gaan die niet meer in gebruik is en er de nacht door te brengen. Dat zal de jongens, die al heel lang vrienden zijn, gelegenheid bieden weer eens uitvoerig met elkaar te kunnen praten. En als vanouds een keer weer samen gitaar te kunnen spelen. Althans, met die verwachting gaan de twee het avontuur aan. Eenmaal in de kerk nemen de zaken echter een onverwachte wending. Hoe kan het dat het orgel spontaan begint te spelen? En wie is die opmerkelijke verschijning die zich ineens bij hen voegt? Is dat God? En als dat bijzondere wezen inderdaad God is, doet die dan eigenlijk ook nog iets voor de mensen? Mike en Gert hebben allebei een eigen perspectief op de gebeurtenissen. Dat ze er niet hetzelfde over denken, zet hun vriendschap behoorlijk onder druk. En zo verloopt de nacht in de kerk heel anders dan de twee hadden voorzien...

“Rotgod” is bedoeld voor alle mensen van acht jaar en ouder, ongeacht of zij thuishoren in een godsdienstige traditie en ongeacht in welke dan. De makers formuleren met deze voorstelling geen antwoorden, maar onderzoeken en stellen vragen – over God, diens persoon, de verhouding tussen God en mensen. Is God ook zonder ons iemand, of is God degene die wij willen dat hij is? Veel mensen geloven in God, maar gelooft God ook in de mensen?

“Rotgod” bevraagt wonderen en rituelen. Wonderen - doen die zich tegenwoordig ook nog voor? Of is een wonder meer iets van heel lang geleden? En wat zijn rituelen? Wat betekenen ze en waarom zijn ze eigenlijk zo belangrijk voor mensen?

“Rotgod” raakt aan filosofische kwesties als tijd en eeuwigheid en het verschil tussen iets zeker weten en iets geloven.

Ook een meer aards thema als vriendschap is onderwerp van “Rotgod”. Is vriendschap voor altijd?

En is een vriend(in) iemand met wie je over álles kunt praten, dus ook over verdriet en verlies?

Wat doe je als je beste vriend(in) en jij uit elkaar lijken te groeien?

2. Over Hoge Fronten / Lieke Benders

Hoge Fronten is de jonge en mobiele organisatie onder leiding van theatermaker Lieke Benders. Hoge Fronten maakt beeldend locatietheater voor volwassenen en breed toegankelijk theater voor de hele familie. Het werk kenmerkt zich door een sterke en eigen beeldtaal. Vaak is het multidisciplinair van toon en heeft het een speels en poëtisch karakter.

Lieke Benders zoekt naar verbintenissen in een individualistische samenleving, naar universele gelijkenissen tussen mensen, die dwars door alle geloven, overtuigingen en individuele waarheden heen gaan. Op lichtvoetige, surrealistische en humoristische wijze schept ze een eigen, absurde en theatrale werkelijkheid. Deze manier van denken en kijken naar de wereld leidt tot het ontstaan van openheid, nieuwsgierigheid en begrip. Meer weten? Kijk dan op www.hogefronten.nl

De makers van *“Rotgod”* vinden het fijn om reacties van het publiek te krijgen. Kinderen of andere mensen die de voorstelling gezien hebben en daar in een brief of een email iets over willen zeggen of vragen of een tekening willen opsturen kunnen dat doen via de volgende postadressen:

Gewone post

Stichting Hoge Fronten
t.a.v. Lieke Benders
Lage Kanaaldijk 112 c3
6212 NA Maastricht

Digitale post

info@hogefronten.nl

3. Lessuggesties rond elementen uit “Rotgod”

God, Gods huis, rituelen, wonderverhalen en vriendschap

God

In de voorstelling “Rotgod” ontmoeten de vrienden Mike en Gert een wezen waarvan vooral Mike vermoedt dat het God is. Gert heeft zo zijn twijfels. De jongens stellen dit wezen allerlei vragen. Zo willen ze weten of God herinneringen heeft, of God de dieren gemaakt heeft en hoe oud God is. En ze vertellen van alles. Mike vertelt bijvoorbeeld dat zijn moeder ziek is en samen vertellen ze dat ze al heel lang vrienden zijn.

1: Een brief schrijven aan God

Is er iets dat jij God zou willen vragen of vertellen? Misschien is er iets dat je graag wilt hebben of meemaken en zou je dat best eens aan God willen voorleggen. Of misschien ben je nieuwsgierig naar hoe God de dag doorbrengt of wil je weten waarom de wereld is zoals ie is. Misschien twijfel je aan Gods bestaan of heb je redenen om flink kwaad op God te zijn en wil je daar je hart eens goed over luchten. Dat kan allemaal. Schrijf God er een brief over. Stel God de vragen die jij graag wilt stellen of vertel God wat jij belangrijk vindt om te vertellen. Of God nu bestaat of niet: niks menselijks is God vreemd. Alles wat jij denkt en voelt is welkom bij God. Dus wees niet bang! Schrijf je vrij! Je kunt je brief als je dat wilt versieren met een tekening.

P.S. Als de brieven klaar zijn kunnen jullie samen met de meester of de juf een boekje maken van alle (gekopieerde) brieven. Voor alle kinderen in de klas een exemplaar. Om samen te bespreken, of mee te nemen naar huis en er daar uit voor te lezen. Het is wel belangrijk om van tevoren aan ALLE kinderen te vragen of ze het goed vinden dat hun brief in het boekje komt. Want een brief aan God: die kan natuurlijk ook behoorlijk privé zijn.

Gods huis

In “Rotgod” gaan Mike en Gert een kerk in die niet meer in gebruik is. Voor christelijke mensen is de kerk het huis van God en een plek om te bidden en te zingen. Voor moslims is de moskee zo'n plek. Joden gaan naar de synagoge om hun God te eren en boeddhisten bezoeken een tempel. Al die Godshuizen zien er anders uit - niet alleen van buiten, maar ook van binnen!

2: Onderzoek hoe een Godshuis eruit ziet

Zitten er in jouw klas kinderen met verschillende geloven? Het zou reuze interessant kunnen zijn om eens met elkaar uit te wisselen hoe de Godshuizen die horen bij al die verschillende geloven er van binnen uitzien. Staan er stoelen of banken? Liggen er fijne zachte kleden op de grond? Of is de vloer van steen? Heeft de priester, de rabbi, de dominee of de imam een eigen plek? Of zit die gezellig tussen de andere mensen? En zijn er versieringen? Hoe zien die eruit? Of is het er een beetje kaal? Vertel aan elkaar hoe het Godshuis uit jouw geloof eruit ziet. Als alle kinderen in de klas hetzelfde geloof hebben ga dan samen op onderzoek uit om te kijken hoe dit zit bij andere geloven. Verzamel plaatjes, speur in boeken, zoek op internet en stel vragen aan mensen waarvan je vermoedt dat zij meer weten dan jij. Kinderen die niet gelovig zijn opgevoed of die denken dat God niet bestaat kunnen natuurlijk ook volop meedoen. Zij zijn vast wel eens in een kerk of een moskee geweest. Ze weten er ook zeker iets vanaf! Vertel aan elkaar wat je gevonden hebt. Zijn er verschillen? En zijn er dingen hetzelfde?

3: Je eigen GVI (Godshuis Voor Iedereen) ontwerpen

Elk geloof heeft een eigen gebouw. Protestanten en katholieken gaan naar een kerk, moslims naar de moskee, joden naar de synagoge. Enzovoort. Maar stel je nu eens voor dat op een dag alle geloven samen in één gebouw gaan zitten. Niet omdat het moet, maar omdat alle mensen dat graag willen. Hoe zou zo'n gebouw er dan uitzien van binnen?

Bespreek met de hele klas hoe het ideale GVI eruit zou zien. Laat de meester of de juf wat jullie bedenken meteen uittekenen op het bord. Probeer in overleg met elkaar een GVI te ontwerpen waarin iedereen (!) zich welkom voelt. Een andere mogelijkheid is om – individueel of in kleine groepjes – op papier een teken- of schilderwerk van jouw/jullie ideale GVI te maken. Die tekeningen/schilderijen zou je met knijpers ergens in de school aan een lange waslijn kunnen hangen. Dat wordt vast een interessante tentoonstelling!

Rituelen

In "Rotgod" proberen Mike en Gert een aantal zogenaamde rituelen uit. Een ritueel is een handeling die al heel veel andere mensen voor je gedaan hebben, die steeds terugkomt en altijd op dezelfde manier verloopt. Rituelen horen bij een geloof of bij een cultuur. Vaak hebben ze met iets droevigs te maken of juist met iets vrolijks: de dood van iemand, of de geboorte van een kind bijvoorbeeld. Of met iets waar mensen dankbaar voor zijn, bijvoorbeeld dat ze elke dag te eten krijgen. Of dat er voldoende regen valt om graan te laten groeien op het land. Of het ritueel heeft te maken met iets waar ze op hopen, bijvoorbeeld dat ze een wedstrijd winnen.

De rituelen die Mike en Gert uitvoeren zijn godsdienstige rituelen: ze knielen, wassen hun handen, eten een hostie en bidden terwijl ze met hun lichaam heen en weer schommelen. (Weet jij de betekenis van die rituelen? En ken je nog andere godsdienstige rituelen?)

Er zijn ook rituelen die niets met godsdienst te maken hebben. Denk bijvoorbeeld aan het bakken van een taart met kaarsjes die de jarige mag uitblazen. Als dat in één keer lukt mag het feestvarken een wens doen - in stilte, anders komt ie niet uit!

4: Rituelen herkennen

In bijlage 1 vind je zestien plaatjes. Zoek een maatje (of twee) in je klas en beoordeel samen welke rituelen je ziet op de plaatjes. Zijn het godsdienstige rituelen of niet? Welke ken je en welke zijn nieuw voor je? Welke rituelen spreken je aan en welke niet? Bespreek de meest bijzondere met de hele klas.

Wonderen en wonderverhalen

In "Rotgod" zingen Mike en Gert een liedje over wonderen. Ze zingen: 'Mirakels zijn van lang geleden'. En ze zingen ook 'Ik dacht dat de tijd voorbij was (van wonderen), en dat de wonderen de wereld uit zijn.' Een wonder (ook wel een mirakel genoemd) is een gebeurtenis die bijzonder is en die je niet goed kunt verklaren. Het gaat om een gebeurtenis die bovennatuurlijk is en die veel indruk maakt. Sommige mensen die gelovig zijn gaan er vanuit dat een wonder een ingreep van God is in de wereld. Ook kan een wonder, zo denken ze, een actie zijn van een engel of van een geest. En er zijn mensen die menen dat wonderen niet bestaan. Zij zeggen: 'Als er iets gebeurt wat we niet kunnen verklaren is dat omdat onze kennis nu nog te beperkt is. Maar als wetenschappers en geleerden flink hun best blijven doen, zullen we het op een dag wel kunnen verklaren.'

5 : Vertel je eigen wonderverhaal

Wat geloof jij? Denk jij ook, net als Mike en Gert, dat wonderen niet meer bestaan? Ofwel: dat de wonderen de wereld uit zijn? Of ben je juist van mening dat wonderen nog wel degelijk voorkomen? Of sterker nog: heb je zelf wel eens een wonder meegemaakt? Of een wonder verzonnen?

Vertel aan je klas je eigen wonderverhaal. Het mag iets zijn wat je zelf hebt meegemaakt maar ook iets wat je verzonnen hebt of waarover je gehoord hebt. Probeer je verhaal heel spannend te maken. Laat af en toe een stilte vallen, gebruik je fluisterstem op de allerspannendste momenten. Kijk je toehoorders aan terwijl je vertelt. Maak bewegingen bij je verhaal. Zorg ervoor dat je klasgenoten zich het wonder waarover je vertelt helemaal kunnen voorstellen!

Vriendschap

Mike en Gert, de twee jongens uit "Rotgod", zijn al heel lang vrienden. Als ze elkaar zien slaan ze eerst de knokkels van hun rechterhanden zachtjes tegen elkaar aan. Dan tikken ze met de binnenkanten van hun rechterhanden tegen elkaar aan. En dan pakken ze elkaars hand vast. Dat doen ze omdat ze nu eenmaal vrienden zijn. Je zou het bijna een soort 'vriendschapsritueel' kunnen noemen.

6: Studeer een vriendschapsdans in met de hele klas

Zoek iemand uit je klas en oefen het vriendschapsritueel van Mike en Gert. Neem twee tellen voor elk onderdeel: knokkels, vlakke handen, handen vast. Wacht dan twee tellen en begin overnieuw: knokkels, vlakke hand, handen vast. Et cetera. Een vriendschapsritueel duurt dus geen zes, maar acht tellen! Oefen net zolang tot het helemaal soepel gaat. Je hoeft er dan bijna niet meer bij na te denken.

Verdeel de klas nu in twee groepen. Vraag de juf of meester een vrolijk, ritmisch muziekje te laten horen of op een trommel te slaan. Ga in twee even lange rijen tegen over elkaar staan. Tel tot vier en begin met de persoon tegenover je aan de reeks: knokkels, vlakke hand, handen vast. Neem twee tellen voor elk onderdeel. Doe in de laatste twee tellen van de acht een stap naar rechts. Nu sta je tegenover iemand anders. Herhaal het vriendschapsritueel met deze nieuwe persoon. Als dat voorbij is doe je weer een stap naar rechts. (De twee personen aan het eind van beide rijen moeten geen stap opzij doen! Zij doen een stap vooruit en moeten zich dan heel snel omdraaien.)

Ga door met de dans tot iedereen met iedereen het vriendschapsritueel gedaan heeft.
Probeer het allemaal gelijk te doen. En beweeg ook mee met je heupen en je schouders!
Dan wordt het een swingende vriendschapsdans.

De vriendschapsband van Mike en Gert is al heel oud. Ze kennen elkaar al heel lang en maken samen muziek. Maar dat betekent niet dat ze het alleen maar gezellig hebben met elkaar. Mike vindt Gert soms maar een betweter en ook wel eens een beetje saai. Gert vindt Mike soms maar goedgelovig en ook wel eens een beetje dom. Af en toe hebben de twee behoorlijk ruzie.

7: Maak een vriendschapwoordspin

Vind jij dat vrienden of vriendinnen elkaar alleen maar heel erg aardig mogen vinden? Of mogen ze ook wel kritiek op elkaar hebben? En ruzie maken, hoort dat thuis in een vriendschap? Of is een vriendschap voorbij als je een keer flink bonje met elkaar gehad hebt? Is echte vriendschap voor eeuwig? En als dat zo is, is tijdelijke vriendschap dan geen échte vriendschap?

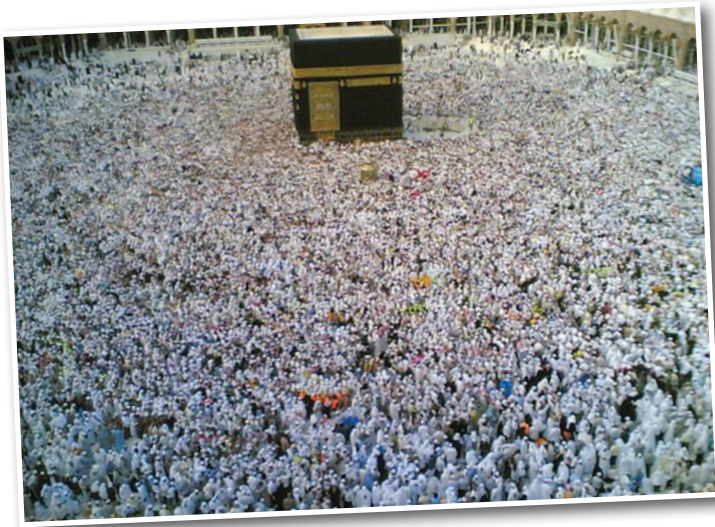
Maak een woordspin over vriendschap. Je kunt dat alleen doen, maar ook met iemand samen. (Wat een woordspin is staat in de bijlage bij deze lesbrief!) Bedenk: geen idee is te gek! Sommige ideeën die in je opkomen lijken misschien een beetje vreemd. Schrijf ze er toch bij! Kraak een idee nooit af als je met je woordspin bezig bent. Later, als je woordspin af, is kun je altijd nog kijken wat voor jou echt bij vriendschap hoort en wat niet.

Leg alle woordspinnen naast elkaar en vergelijk ze. Discussieer met elkaar over verschillen.

Bijlagen

Bijlage bij 4: Rituelen herkennen

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

Verklarende lijst bij plaatjes / ter info voor de leerkracht

- 1 Jaarlijks ondernemen driemiljoen moslims de hadj, de *pelgrimstocht naar Mekka*. De bedevaart is een verplichting die elke gezonde moslim moet voltooien. De hadj is een van de vijf verplichtingen waaraan elke moslim moet voldoen: de andere zijn vijf maal daags bidden, de geloofsbelijdenis, vasten tijdens de ramadan en het weggeven van aalmoezen. Eenmaal in Mekka aangekomen loopt de gelovige moslim onder meer zeven keer om de Kaaba (het zwarte blok in het midden dat het huis van God symboliseert). De moslim spreekt tijdens het lopen smeekbeden uit.
- 2 Bij de ramp met de MH17 hadden veel mensen behoefte om hun betrokkenheid te tonen en veel van hen deden dat door *bloemen neerte leggen* bij vertrekhal 3 op Schiphol, de plaats waar het vliegtuig vertrokken was. Je ziet zo iets vaak als er iets ergs gebeurt. Mensen kiezen een plek en leggen daar van alles neer: kaarsen, knuffels, bloemen, briefjes.
- 3 Willem Alexander en Maxima snijden samen op hun trouwdag de *bruidstaart* aan. Veel bruidsparen voeren dit ritueel uit tijdens hun bruiloftsfeest. Het verhaal gaat dat de huidige bruidstaart zijn oorsprong heeft bij de Romeinen. Zij bakten al tweeduizend jaar geleden een eenvoudige koek die doormidden werd gebroken, waarna de bruid en bruidegom er een paar stukjes van opaten. De rest werd boven het hoofd van de bruid verkruid. De bruiloftsgasten vingden deze kruimels op en aten ze. Dit ritueel had tot doel om de goden te smeken het jonge paar met veel kinderen te zegenen. Bij Willem Alexander en Maxima is dat best goed gekomen!
- 4 Een kaars voor iets of iemand aansteken kan thuis, maar ook in de kerk. Als mensen in de kerk *een kaars voor iemand aansteken* bidden ze vaak ook voor die persoon. De brandende kaars begeleidt als het ware het opstijgende gebed naar de hemel.
- 5 Een *kind dat gedoopt* wordt in de christelijke kerk, krijgt water over het hoofd gegoten door een priester of een dominee. Die zegt er ook een tekst bij: 'Ik doop u in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.' Ondertussen houdt de moeder, de vader of een tante de baby vast. De betekenis van het dopen is dat het kindje er daarna helemaal bij hoort en ook een kind van God is. Zo denken tenminste sommige christenen erover. Veel anderen vinden dat je er ook helemaal bij hoort als je niet gedoopt bent.
- 6 Moslims *bidden* vijf keer per dag op vastgestelde tijden en doen dat onder meer in de houding die je ziet op dit plaatje. Het gebed is het eerste dagelijkse werk van een moslim en ook vaak het laatste. Zo denkt de moslim aan God bij alle activiteiten van de dag, bij het opstaan 's morgens vroeg, voor het slapen gaan 's avonds, tijdens het werk midden op de dag.
- 7 Op dit plaatje wordt een man gedoopt. Hij is baptist. Het baptisme is een stroming binnen het protestantisme. Hét onderscheidende kenmerk van het baptisme is dat het de *doop* door onderdompeling hanteert, toegepast op (bijna) *volwassenen*. En die gaan dan ook helemaal koppie onder! Baptisten verwerpen de doop van babys. Die kunnen niet bewust kiezen voor het geloof, zo luidt de achterliggende gedachte. Die snappen er gewoon nog niks van.
- 8 Het *gooien van rijst naar een bruidspaar* is vermoedelijk een oosterse traditie. Gasten worden geacht niet echt te gooien met de rijst, maar een soort zaaiende beweging te maken, zoals een boer zijn land bezaait. Het ritueel wil zeggen: we hopen dat jullie gelukkig worden en veel kinderen krijgen! Overigens mag je ook best met andere dingen gooien: snoepjes, bloemen of confetti.

- 9 Een belangrijk voorwerp bij Tibetaanse boeddhisten is de *gebedsmolen*: een metalen cilinder op een handvat, die in de richting van de klok rondgedraaid wordt. In deze cilinder zitten papiertjes met spreuken erop. Die gaan bijvoorbeeld over hoe belangrijk God is. Tibetaanse boeddhisten denken dat het goed is om zo'n spreuk heel vaak te zeggen. Ze geloven in reïncarnatie en verwachten dat ze daarmee hun kansen op een beter volgend leven verhogen. Door het ronddraaien van de gebedsmolen gaat de spreuk op in de wind, zodat uiteindelijk iedereen van die verbeterde kansen kan meegenieten.
- 10 Hindoes geloven dat *een bad in de heilige Ganges* hun zonden wegwast. Ze dompelen zich helemaal onder in het water van de rivier.
- 11 Bij de Ndembu, een Congolese stam, worden jongens *beschilderd*. Dit is *een ritueel dat te maken heeft met volwassenwording*. De schildering markeert, net als de besnijdenis en een periode van afzondering, het einde van de kindertijd en het begin van een volwassen leven.
- 12 Waar een kindje geboren is wordt niet zelden een *beschuit met muisjes* bij de thee geserveerd. Dit is een typisch Nederlandse traditie, bedoeld om de geboorte van het kindje te vieren.
- 13 Een vlag die halfstok wordt gehangen is een (nationale) vlag die niet aan de top van de vlaggenmast, maar slechts tot ongeveer de helft of 2/3 van de hoogte wordt gehesen en daar uitgehangen. Dit is een teken van rouw. Als in een land de *vlaggen halfstok* hangen is dat omdat er kort- of langgeleden iets gebeurd is waar mensen bedroefd over zijn: een overleden staatshoofd, een vliegtuigongeluk, een oorlog. Met het halfstok hangen van de vlaggen zeggen ze eigenlijk: wij vinden dit allemaal heel erg en we vinden het belangrijk om erbij stil te staan.
- 14 Veel sportteams gaan voor ze aan een wedstrijd beginnen kort in een kring staan, met de armen om elkaar heen. Niet zelden schreeuwen ze samen *een yell*: een leuze. Het idee is dat dit ritueel de kans op goed samen spelen en daarmee de kans op winnen vergroot.
- 15 Een *wijwaterkwast* is een kwast waarmee in de liturgie van de Rooms-katholieke Kerk wijwater wordt gesprengd door een priester. De kwast wordt eerst in een emmertje gedoopt waar wijwater in zit. Volgens katholieken is dit water heilig. Ze gebruiken het bij de doop van een kind, maar je kunt het water ook vinden bij de ingang van de kerk. De gelovige doopt zijn vingers erin en slaat dan een kruis. Wijwater kan ook gebruikt worden om allerlei zaken tegen kwaad en onheil te beschermen. Bijvoorbeeld een huis, een auto, een nieuw gebouw. Wijwater, zo vinden katholieken, mag na gebruik niet zomaar in de gootsteen worden weggespoeld. Het is immers geen gewoon water! Het mag wel worden opgedronken of aan de planten worden geschonken.
- 16 De kinderen op deze foto dragen een *palmpasenstok*. Dat is een met groene takjes en lekkernijen versierde stok, in de vorm van een kruisje, die kinderen ter gelegenheid van Palmzondag maken en in optocht meedragen. Op Palmzondag wordt de blijde intocht van Jezus in Jeruzalem herdacht. De mensen bedekten de weg voor hem onder meer met de takken van palmbomen. In de katholieke kerk neemt in de viering van Palmzondag een optocht (processie) nog altijd een centrale plaats in. Mensen lopen in optocht naar de kerk, met een kruisdrager en soms een wierookdrager voorop, gevolgd door de priester, de gelovigen die (buxus)takken meedragen en de kinderen met hun palmpasenstok. In ons deel van Europa komen processies trouwens niet zo veel meer voor.

Bijlage bij 7: Een vriendschapswoordspin maken

Een woordspin is een hulpmiddel bij het brainstormen. Met een woordspin maak je een overzicht van je gedachten en ideeën rond een woord. Het is een soort “gedachten-landkaart” rond een woord. Niet iedereen heeft dezelfde gedachten en associaties (= dingen waaraan je denkt) bij een woord.

Je kunt een woordspin alleen maken, maar je kunt er ook samen een maken (in een groepje). In het laatste geval komen er waarschijnlijk méér poten dan wanneer je een woordspin alleen maakt. Hoe meer mensen, hoe meer ideeën!

Een woordspin heeft de volgende onderdelen:

1. Het lijf. In het midden van het blad maak je een cirkel (het lijf van de spin) en daarin schrijf je het onderwerp (In dit geval: vriendschap).
2. De poten. Schrijf om het lijf allemaal woorden op die bij jou opkomen als je aan dit onderwerp denkt. Schrijf al die ideeën en associaties (de dingen waaraan je denkt) om het lijf heen. Trek dan per woord een lijntje naar de cirkel in het midden.

